

Reactie op het artikel ‘Een aanvullend licht op oude wegen’ van André Meester

door J.L. Slok

In zijn artikel ‘Een aanvullend licht op oude wegen’¹ doet André Meester een poging de arbeidsperiode van apostel L. Slok voor mensen van nu op gevoelsniveau naderbij te brengen. Dat herken ik niet. Dat er iets wezenlijks ontbreekt aan de geschiedschrijving van Berry Brand² ben ik met hem eens, maar dat ligt op een ander vlak dan waarover hij schrijft. Hij gaat, net als Brand, in op de invloed van de psychiater-filosoof Schuurman en daarnaast belicht hij in zijn artikel nadrukkelijk de invloed die er, indirect, geweest zou zijn van J. Krishnamurti. Velen zullen wat vreemd aankijken tegen zijn conclusie. In mijn hierna volgende reactie weerleg ik enkele punten en geef ik een andere verklaring voor het gebruik van de Christusnaam.

Op blz.1 haalt Meester twee aspecten aan die Brand noemt in zijn boek: ‘(a) het gebruik van de Christusnaam en (b) de pretentie dat de werkzaamheid van het ApGen van essentieel belang zou zijn voor de gehele mensheid’. Hij noemt dit “de twee kernelementen in het gedachtegoed van die tijd”. Voorts komt hij aansluitend met de hypothese dat in die periode zich een spirituele cultuur heeft ontwikkeld die beïnvloed zou zijn door de geschriften van Schuurman en, indirect, door Krishnamurti. Vervolgens komt hij met verklaringen als antwoord op de vraag in wat voor soort ‘trance’ we ons begeven hadden. Meester vergelijkt het gebruik van de Christusnaam door apostel L. Slok met de sfeer in een ‘ashram’, een religieuze levensstudie- en arbeidsgemeenschap veelal gesticht door een goeroe of meester. Ik wens deze hypothese en het antwoord te bestrijden. Men dient zich te realiseren dat in de tijd van apostel Van Oosbree gesproken werd over ‘Jezus in de apostelen’ (zie b.v. lied 113 in de zangbundel van de H.A.Z.G. uitgave 1933). Maar Apostel L. Slok wenste geen spreektrumpet te zijn en zag de Christusnaam als een functienaam. Deze naam werd expliciet gebruikt na de jaarlijkse broedervergadering op tweede paasdag 1952 (Nieuw Licht, blz. 404).

Nieuw Licht vermeldt op blz. 392 dat de apostel weinig tijd had om een boek te lezen en dat hij zijn geestelijk voedsel voor de verzorging putte uit ‘het grote Levensboek’. Terecht merkt Brand op dat de apostel raad moest geven aan broeders en zusters met problemen die vaak ook op het psychische vlak lagen. Hij ging daarom op zoek naar beschikbare literatuur om zijn gebrek aan kennis te compenseren. De apostel had immers geen middelbare-, hogere- of wetenschappelijke opleiding genoten. De boekjes van Schuurman boden hem de mogelijkheid om zich in de psyche van de mens te verdiepen. Deze boekjes zijn soms een vrijwel woordelijk verslag van cursussen die gegeven werden aan de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort. Het bestuderen daarvan zag de apostel als een scholing.

Voor apostel L. Slok stond de mens centraal. Menigmaal heb ik hem horen zeggen: ‘Het gaat om de mens!’ Alleen al de titels van de boekjes moeten hem hebben aangespoord ze te bestuderen. Denk maar aan titels zoals: ‘De ziel als brandpunt van het scheppingsproces’, ‘Psychologie, godsdienst en religie’, ‘De medemens en wij’ en ‘Perspectief der ziel’. Hij werd menigmaal geconfronteerd met het raadsel van wat de mens innerlijk beweegt: het zielenleven. Hoewel hij in de theorie van Schuurman veel herkende van zijn eigen aanvoelen, was hij het met diens eindconclusies niet altijd eens.

¹ André Meester, Een aanvullend licht op oude wegen, www.vanoosbreestichting.nl > Verdieping > Artikel 15-1 (2015).

² Berry Brand, Nieuw licht op oude wegen, Van Oosbreestichting, Uitg. Eburon (2013), verder aangeduid als ‘Nieuw Licht’.

In 'De ziel als ontmoetingsveld van binnen- en buitenwereld' schrijft Schuurman: "De geboorte van het bewustzijn luidde een fase in van verwarring en zelfmisleiding, een gevangen zijn in een doolhof waar alleen de mens zelf zich uit bevrijden kan." (Nieuw Licht, blz. 395). Juist in dit laatste ligt het verschil tussen de opvatting van Schuurman en apostel L. Slok. Deze zag het als zijn taak de hem toevertrouwde broeders en zusters te helpen zichzelf te ontdekken. Dat zij dit zo hebben ervaren, kwam in de liedteksten tot uiting. Denk maar aan het oude mannenkoorlied 'Aan de grens van mijn kracht':

*De eeuwigheid snakt in mijn wereld,
m'n oorsprong toch spreekt me daar aan,
maar ik kan mezelf niet ontplooien,
en kom steeds meer eenzaam te staan.*

*Goddank ik heb mogen ontdekken,
dat juist aan de grens van mijn kracht,
de levende Christus de hand reikt,
en over begrenzing mij bracht.*

Auteur: onbekend

Muziek: W. Westerveld

Deze tekst noemt de apostel in zijn weekbrief van 4 november 1956 (nr. 45), nog vóór de tijd dat hij kennis nam van de boekjes van Schuurman. Hij zag het toen reeds als zijn taak 'het ontbrekende' aan te vullen: als levensvriend, als zielenarts, als ontbrekende schakel. Het is dit aspect dat ik onvoldoende terug vind in Nieuw Licht en het geschrift van Meester. Want dat was in wezen de kern van het gedachtegoed van apostel L. Slok. Meester idealiseert de invloed van Schuurman op de apostel, terwijl het deze ging om het vergroten van zijn kennis. Die kennis versterkte in hem juist zijn roepingsgevoel om degene die daarvoor openstond uit het isolement, uit de onmacht te halen en te brengen tot datgene wat men uit zichzelf, zonder deze bevruchtende hulp van buitenaf, nooit zou kunnen. (OW³, 88e jrg. (1982), nr. 37; Nieuw Licht blz. 398).

Hoewel dit impliciet door Brand wordt erkend in de vergelijking van teksten van Schuurman en apostel L. Slok, geeft de beschrijving ervan me meer het gevoel dat Brand de citaten en uitdrukkingen die de apostel gebruikte als plagiaat ziet. Op blz. 399 gaat Brand er uitvoerig op in dat de apostel behalve kernbegrippen van Schuurman, ook vele andere uitdrukkingen van hem overnam, zoals voor de titel van het boek 'De zegen van de twijfel'. Ik vraag me af: Waarom moest het allemaal zo uitvergroot worden? Welke woorden heeft ieder van ons eigenlijk van zichzelf? C'est le ton qui fait la musique.

Meester zag zijn apostel kennelijk als een goeroe. Hij gaat er uitgebreid op in wie Krishnamurti was en suggereert dat de apostel ook door hem geïnspireerd zou zijn. De apostel heeft echter nooit van die geschriften kennisgenomen of deze mens als voorbeeld gezien

Door mijn wellicht wat nuchtere benadering (ik ben uw broeder), heb ik op mijn arbeidsplaats bij Meester kennelijk het gevoel gewekt een 'betovering' te hebben verbroken, waardoor hij uit een 'trance' ontwaakte, zoals hij op blz. 2 vermeldt. Zelf heb ik nooit zoiets als een trance ervaren.

Als we kijken naar de positieve zijde van het beleid van apostel L. Slok, dan kunnen we stellen dat onder zijn bezielende leiding velen zijn gezegend. Op mijn wijze heb ik getracht in zijn geest verder te werken, maar wel met de gedachte, dat ieder van de lidmaten verantwoordelijkheid draagt, want het uitdragen van de Christusgezindheid is niet de taak van één mens, maar in wezen van alle mensen.

³ Ons Weekblad, Het Apostolisch Genootschap, Baarn.

Daarbij dient de apostel zich bewust te zijn van zijn verantwoordelijkheid richting te geven aan het gedachtegoed, een gedachtegoed dat mensen inspireert zich geestelijk te ontwikkelen om antwoord te kunnen geven op de levensvragen die zich in het persoonlijke leven voordoen.

Bij het terugkijken op het verleden doet zich altijd het probleem voor, dat dit gedaan wordt vanuit het perspectief van het heden, terwijl er inmiddels zoveel maatschappelijke en individuele inzichten zijn veranderd. Dit vraagt uitgebreide kennis en onderzoek. In dit verband noem ik het boekje van prof. Jan Bremmer: 'Van zendelingen, zuilen en zapreligie. Tweehonderd jaar godsdienst in Nederland en Het Apostolisch Genootschap' (zevende J.H. van Oosbreelezing)⁴. Het geeft een mooi overzicht over de ontwikkeling van het apostolaat door de eeuwen heen. Onder het hoofdstuk: 'een radicale vernieuwing', geeft prof. Bremmer o.a. zijn visie op het apostolaat van Lambertus Slok. Ik citeer:

"Onder de bezielende leiding van Slok werden 'bergen verzet'", zoals het gedenboek van de Centrale Administratie van het Genootschap terecht stelde: in zo'n 25 jaar werden 70 nieuwe 'plaatsen van samenkomst' aangekocht en gebouwd. Het grote elan uit die begintijd paste natuurlijk goed in de opbouwjaren van na de oorlog. Ook de leidersfiguur van Slok paste goed in die tijd. Zoals we Van Oosbree kort met Colijn vergeleken, zo zou men ook, hoewel natuurlijk slechts tot op bepaalde hoogte, Slok met Willem Drees (1886-1988) kunnen vergelijken. De totale toewijding aan de eigen groep, de soberheid, vriendelijkheid en zeker puritanisme, hadden beiden gemeen, maar Slok was veel dominanter en had een groot roepingsgevoel. In retrospectief kan men zich echter niet aan de indruk onttrekken, dat zijn persoonlijkheid beter paste bij de onmiddellijke naoorlogse jaren dan bij de latere jaren '60 en '70, toen Nederland steeds meer moeite met autoriteit(en) begon te krijgen." (blz.22)

Verder beschrijft hij het genootschap als een post-christelijke beweging. (blz. 23) Ik moet zeggen, dat ik me liever verbind aan datgene wat prof. Bremmer beschrijft, dan me te verdiepen in de inspiratiebronnen die Meester veronderstelt.

Ik wil eindigen met de laatste strofe van Minkes gedicht 'Gedachtenis', dat zij schreef ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van apostel L. Slok:

*met zijn leven
is geschiedenis geschreven
wat hij betekend heeft
is niet te meten ...
de waarde van zijn woord
zijn wezen ...
voor hen die uit ervaring weten
blijft zijn beeld
in hun herinnering.⁵*

© J.L. Slok

J.L. Slok is de opvolger van L. Slok als apostel van het Apostolisch Genootschap en was apostel (geestelijk leider) van 1984 tot 2011.

⁴ Uitgeverij Eburon, Delft, 2005.

⁵ Minke Slok-Zwaan, 'Gedachtenis' in: H.F.J. Horstmanhoff (red.), Gedachtenis. Ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van apostel Lambertus Slok, Het Apostolisch Genootschap, Baarn, 2004, blz. 55.